Jānis Ādamsons: tas bija politisks pasūtījums

Viktors AVOTIŅŠ, tālr. 67886801

Neatkarīgā sarunājas ar Jāni ĀDAMSONU par drošības politiku un Eiropas Cilvēktiesību tiesā (ECT) vinnēto prāvu.

– Vai aizliegums jums balotēties tagad noņemts? Esat apmierināts?

– Ko nozīmē apmierināts? Esmu saņēmis ECT lēmuma pilnu tekstu uz 55 lappusēm franču valodā. Tas jāiztulko un rūpīgi jāizlasa.

– ECT pamatnostāja ir diezgan skaidra.

– Nekad nešaubījos un arī mani draugi pēdiņās nekad nešaubījās, ka es šo prāvu vinnēšu. Daži valdības pārstāvji gan klaigā, ka lietu pārsūdzēs. Lai arī neviens nav redzējis lēmuma tekstu.

– Un ko pārsūdzēšana nozīmētu?

– Kapitālu kļūdīšanos. Būs lielākas nepatikšanas. Spriedumā atzīmēts, ka mans gadījums nav tas pats, kas Ždanokas gadījums. Neatkarīgās Latvijas valdība mani uzaicināja uz konkrētiem amatiem. Atzīmēts, ka man bijusi liela politiskā karjera. Pēc desmit gadiem parādās ierobežojumi. Es godīgi uzrakstīju savu autobiogrāfiju, uzrakstīju, ka esmu dienējis PSRS robežapsardzības karaspēkā, uzrakstīju visus amatus, kādus esmu ieņēmis. Man piešuva Valsts drošības komiteju. Iznāk, ka mani notiesāja uz manas autobiogrāfijas pamata. Visi labi zina, ka nekad neesmu bijis VDK, pretizlūkošanas un tamlīdzīgu iestāžu štata darbinieks.

– Tā ir politika. Savulaik, ja nemaldos, par Juri Bojāru tapa speciāls lēmums, kas viņam ļāva balotēties.

– Biju iesniedzis šajā sakarā pieteikumu Satversmes tiesā un saņēmu atteikumu. Labi atceros arī to cienījamo cilvēku, bijušo premjeru, kurš man 1995. gadā, kad biju iekšlietu ministrs, kad gada laikā tikām galā ar reketu, kurš zēla un plauka, teica: «Jāni, tos bandītus jūs ķerat ļoti labi. Nu ļoti labi. Bet nelien tajos ekonomiskajos un finanšu noziegumos.» Bet aktīvi turpināju ķerties klāt šīm lietām, tāpēc kļuvu nevēlams. Mani nevarēja pierunāt ne ar kādiem amatiem, nemaz nerunājot par naudu, tāpēc atrada citu veidu, kā izrēķināties. Labi atceros arī vienu, nu jau bijušo, virsprokuroru, kurš man teica: «Jāni, čekas lieta ir tikai pirmā. Tu taču nevarēji būt kuģa komandieris un nebūt kompartijā.» Es teicu: «Veči, ar lielāko prieku satikšos ar jums tiesā. Jo varu pierādīt, ka izstājos no kompartijas laikā, kad jūs vēl skraidījāt uz partijas sapulcēm. Un tu personīgi klauvēji pie Rubika durvīm.» Dabiski, ka tas bija politiskais pasūtījums. Es ļoti daudzus neapmierināju ar to, ka man bija savs viedoklis. Nekad neesmu uzskatījis, ka man pieder galīgā patiesība. Mani var pārliecināt ar faktiem. Bet – ne ar emocijām.

– Ko tad tieslietu ministram un dažam citam vēl vajag? Izgāzties vēl vairāk?

– Panākt to, ka nevaru piedalīties vismaz pašvaldību vēlēšanās. Bet, ja kandidēšu un ja mani svītros no pašvaldību vēlēšanu saraksta, tas būs vēl viens papildu skandāls. Ja valdība grib to piedzīvot, lūdzu. Var saprast bailes no politiskās konkurences. Jo personības politikā mums daudzmaz vēl palikušas opozīcijā. Koalīcijā, tur personību soliņš ir pašvaks. Bet bija. Piemēram, patīk vai nepatīk kādam Māris Gailis, es viņu uzskatu par labāko valdības vadītāju no menedžmenta viedokļa. Vilis Krištopans. Patīk vai nepatīk. Andris Šķēle. Aivars Lembergs. Cilvēki ar savu viedokli. Es nerunāju par to – pareizs tas vai nepareizs, bet man vienmēr imponējis, ja cilvēkam, ar kuru tu diskutē, ir savs viedoklis. Bet, ja viedokļa nav un cilvēks gatavs tikai pildīt, ko viņam saka, tas ir nožēlojami. Te ir tā problēma.

Tēvzemieši ļoti labi saprot, ka viņu izredzes nākamajās vēlēšanās ir minimālas un ka ar Rīgu arī neiet nekādā jēgā. No rīta biju ieslēdzis LNT, un tur stāstīja par pasaulē garāko tiltu Ķīnā. Trīsdesmit sešus kilometrus garš, desmit joslas... Latos tas izmaksājis 760 miljonus. Mēs jau gandrīz miljardu maksājam par vienu nelaimīgu tiltu pār Daugavu. Korporatīvās saites Rīgas domē, man liekas, tikai aklajam nav redzamas. Un to, kas notika ar Loskutovu, arī nevar saukt savādāk, kā par izrēķināšanos.

– Kāpēc?

– Neapšaubāmi, ir Loskutova vaina, ka viņš nav sekojis līdzi saviem kadriem, ka birojā nav bijis pietiekami stingrs iekšējais audits. Par to viņš neapšaubāmi ir atbildīgs. Bet, vai uzreiz ir jāzaudē amats, – tas ir diskutabls jautājums. Turklāt tas, kas publicēts presē, liecina, ka, iespējams, bijusi provokācija.

– Ja ar' tā būtu, kā jūs sakāt, provokācija – kas traucēja Loskutovam pārstāt iztikt sevis labad ar, manuprāt, sīkumainu knibināšanos un nepārprotami definēt situāciju kā politisku intrigu? Pamatojot to ar situācijas analīzi, iekšējas izmeklēšanas atzinumiem u. tml. Nevis pietikt ar atlaišanas procedūras niansēm un opozīcijas dāmu eksaltētām klaigām. Jūsu situācijā politiskā intriga redzama skaidri, bet Loskutova situācijā nav vis. Ja tā tomēr pastāv un ja Loskutovs pats, būdams gudrs jurists, to necenšas padarīt skaidru, tad jājautā – kāpēc?

– Loskutovs ir izcils jurists teorētiķis. Bet – mēs jau esam runājuši, ka Latvijā ir pārāk daudz operatīvās darbības subjektu. Trīspadsmit. Tikai algās nodokļu maksātāji šiem samaksā vismaz pārdesmit miljonus. Nodokļu maksātāji pavilks vēl desmit dienestus, ja tos izveidos. Bet jautājums – kur atrast profesionāļus? Lai sagatavotu talantīgu operatīvo darbinieku, vajadzīgi četri pieci gadi. Pēc tam, kad viņš ir sācis strādāt. Lai kļūtu par vadītāju, jāpaiet desmit piecpadsmit gadiem. Loskutovam nebija vadītāja pieredzes. Protams, KNAB, tā ir viņa atbildība. Bet – te vainīga pati sistēma. Vetārsti mums ir aizsardzības ministri, zemkopji – finanšu vai veselības ministri. Mums viskautkas var būt. Man nav nekādu iebildumu pret politisko atbildību, bet vienmēr esmu uzskatījis, ka jāpieņem izmaiņas Ministru kabineta likumā, kur jānosaka, ka attiecīgu amatu nevar ieņemt persona, kas vismaz divus gadus nav nostrādājusi tajā sfērā. Kamēr būs šis te kadru bardaks, nekur tālu uz priekšu netiksim.

– Vēl manu skepsi šai skandālā vairoja tas, ka opozīcija argumentus pret Loskutova atlaišanu aizstāja ar sabiedrības atbalsta atrādīšanu.

– Kad mani tiesāja par pedofilijas skandālu, prāvā figurēja šāda frāze: būtisks kaitējums Latvijas valstij nodarīts sakarā ar to, ka Jānim

Ādamsonam sabiedrībā ir ļoti liela autoritāte. Es uzdevu prokuroram jautājumu: «Vai mani tiesā par autoritāti, vai esmu par to vainīgs?» – «Jā, cilvēki jums tic.» – «Vai tad es esmu vainīgs, ka viņi tic? Varbūt mazāk meloju nekā citi.»

– Tas ir kas cits. Jūs bijāt publisks politiķis. Bet, ja amatpersonai, kuras vērtējuma pamats ir profesionālā darbība, tur, kur jābūt kvalificētai polemikai, pinas klāt «ticība» un taisnības skaidrošana ar balsošanu, man tas neliekas apsveicami. Tāpēc jau te, kā teicāt, iznāk, ka ikviens var būt par dārznieku, ja vien viņam viņa partija vai pūlis uz ielas (nav lielas starpības) kaut cik tic. Kas tad būs, ja tiesnesis prāvā balstīsies nevis pierādījumos, bet troksnī aiz loga?

– Te es jums pilnībā piekrītu. Ne tiesnesim, ne prokuroram nav tiesību spekulēt ar šo ticību, viņam jāoperē tikai juridiskajā laukā. Gribi publiskajā telpā, noliec varas, ej politikā. Nav nekas pretī, ja spēcīgi juristi ienāk politikā. Bet, tikko amatpersona sāk spekulēt un spēlēties ar profesionālām lietām, rodas kāzuss.

Daudzi tā spekulē. Kad Ģenerālprokuratūra uzrādīja apsūdzību Lembergam *Grinbergu lietā*, tad droši vien domāja, ka publika nostāsies prokuratūras pusē. Kāpēc man liekas, ka Lemberga, Šķēles un vēl kādas lietas ir pasūtījums? Vienalga, politisks vai vēl kāds. Ļoti vienkārši. Aivars Lembergs nav dzīvojis uz Mēness, viņš ir dzīvojis šeit. Viss labais un nelabais, ko viņš ir darījis, te ir labi zināms. Andris Šķēle – analoģiski. Pēkšņi – prokurors pamodies un saka: ir problēmas. Izskatās smieklīgi.

– Vai jūs atgriezīsieties politikā?

– Man ir pretjautājums: vai atgriezties politikā par katru cenu, izsisties tur ar elkoņiem un darīt, kā dara lielais vairums Saeimā – deldēt bikses un saņemt naudu? Tas nav mans aicinājums. Ja man ir domubiedri, partneri un ja tie gatavi atbalstīt, piemēram, manu nacionālās drošības koncepcijas redzējumu, tās vismaz daļēju pieņemšanu, tad ir interesanti. Bet, ja tu gribi atgriezties politikā tikai tāpēc, lai parādītu, ka esi atgriezies, tad labāk vispār nemēģināt.

– Medijos, atsaucoties uz jums, bijusi pretrunīga informācija: vienā vietā – jā, citā – nē.

– Es definēju precīzi. Jautājums – kā žurnālisti to interpretē. Ja man jautā «gribi atgriezties?», es saku – nē. Ja man jautā, vai es varu, es saku – jā! Un piebilstu – viss atkarīgs no komandas, kurā sastāvu. Ja komanda uzskatīs, ka man jābalotējas uz Eiroparlamentu – balotēšos. Vajadzēs uz pašvaldībām – balotēšos uz pašvaldībām, uz parlamentu – tātad uz parlamentu. Ar vienu noteikumu – ja šī komanda atbalsta manas idejas par nacionālo drošību.

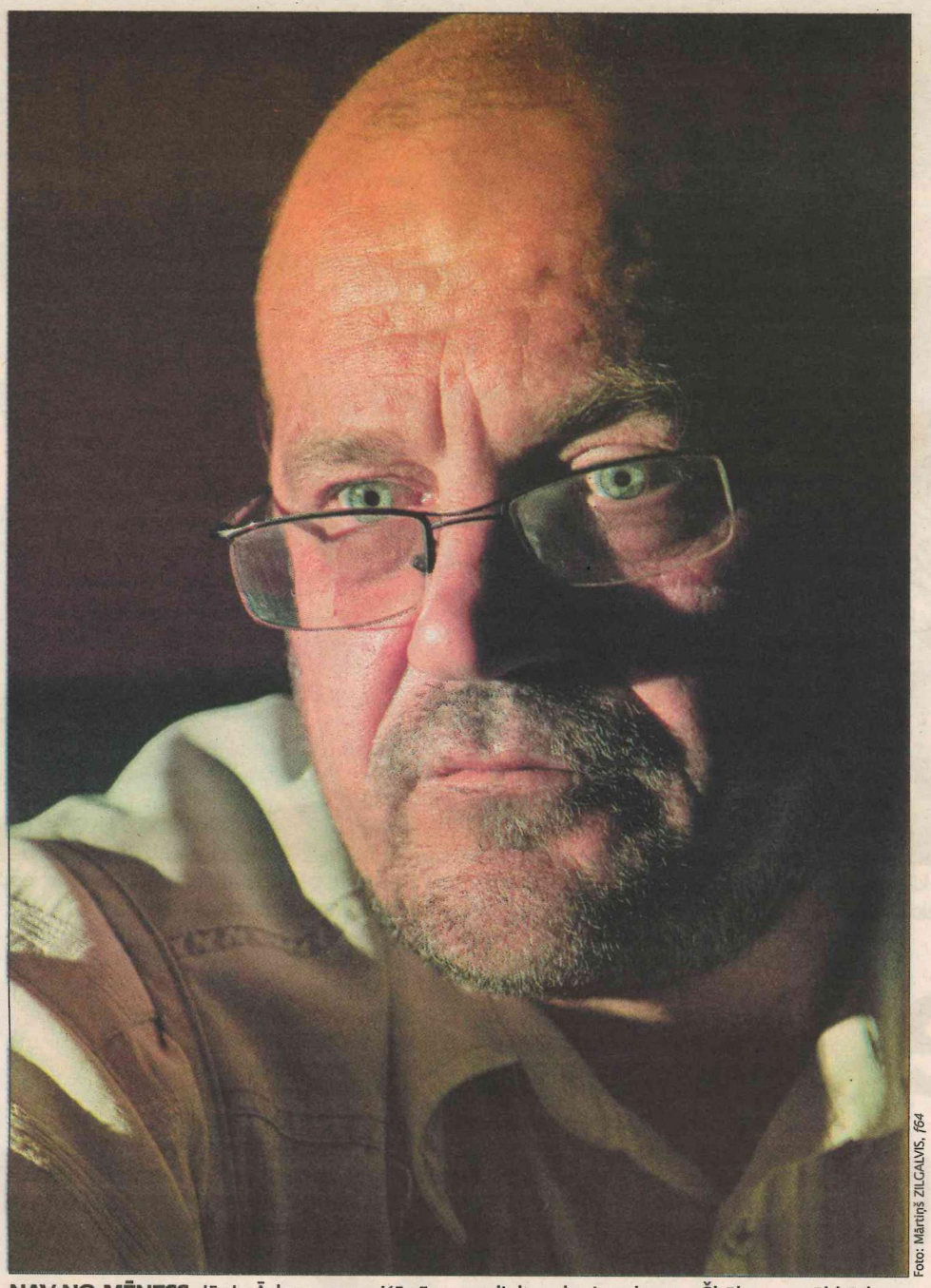

Foto: Mārtiņš ZILGALVIS, *f64*

NAV NO MĒNESS. Jānis Ādamsons: «Kāpēc man liekas, ka Lemberga, Šķēles un vēl kādas lietas ir pasūtījums? Vienalga, politisks vai vēl kāds. Ļoti vienkārši. Aivars Lembergs nav dzīvojis uz Mēness, viņš ir dzīvojis šeit. Viss labais un nelabais, ko viņš ir darījis, te ir labi zināms. Andris Šķēle – analoģiski. Pēkšņi – prokurors pamodies un saka: ir problēmas. Izskatās smieklīgi»

– Vai *Saskaņas centrs* varētu tās neatbalstīt?

– Atbalstīs.

– Kādas ir šīs idejas?

– Pirmkārt, tagad darba kārtībā ir jautājums par KNAB. Tad, kad KNAB dibināja, es no Saeimas tribīnes uzstājos un mēģināju pārliecināt deputātus, ka nevajag veidot jaunu politisko organizāciju. Ar saviem ielikteņiem, kuri pildīs pasūtījumus. Mums katra partija, kura nāk pie varas, uzskata par nepieciešamu veidot savu specdienestu. *Latvijas ceļš* izveidoja SAB, *Saimnieks* izveidoja kontrabandas apkarošanas centru. Operatīvās darbības subjektu uztaisīja par Saeimas apsardzes dienestu. Lielākā daļa nezina, ka Saeimas apsardzes dienestam ir operatīvā darbinieka statuss. Tas ir absurds. Tātad – viņi var izsekot deputātus un tamlīdzīgi. Es ironizēju, bet tas tā ir. Analoģiski KNAB... Es uzskatu, ka katram ir jānodarbojas ar savām profesionālajām lietām. To pašu, ko dara KNAB, tikpat veiksmīgi var darīt arī Ekonomiskā policija.

– Pasaules banka, kad tā bija te galvenais korupcijas apkarošanas konsultants, teica, ka KNAB vajag, lai pamatā karotu ar politisko korupciju, ar sistēmu...

– Viens no korupcijas konsultantiem Latvijā bija cilvēks, kurš Honkongā konsultēja cīņu ar korupciju un pats tika apsūdzēts korupcijā. Te atsaucas uz *NATO*, uz ES – viņi mums liek cīnīties un dibināt kantorus. Jāveido KNAB. Nevajag interpretēt. Visi mūsu Rietumu kolēģi aicināja nevis dibināt kantorus, bet cīnīties ar reālu korupciju. Tas nenozīmē, ka jādibina kaut kādi jauni kantori. Pārdalot ar korupcijas apkarošanu saistītās funkcijas, iznācis, ka Organizētās noziedzības apkarošanas pārtīrīšana tiesu sistēmā. Turklāt – KNAB gan ir atsevišķi izcili speciālisti, bet, kad biroju veidoja, uz turieni tika aizkomandēti ne jau labākie pārstāvji. Padomju sindroms – ja kāds virsnieks nederēja amatam, tad viņu virzīja tālāk no sevis. Paaugstināja, paaugstināja, un tā aizvirzīja tik tālu, ka tad, kad es biju kuģa komandieris, viņš atgriezās kā štāba priekšnieks. Nezinājām, ko ar viņu darīt.

Mums ir apmēram 7000 ierēdņi uz 1000 karavīriem

valde principā ir bez darba. Viņiem paliek tikai sadzīviskie noziegumi. Viss pārējais ir KNAB kompetencē. Pasūtījuma slepkavības. Kontrabanda. Organizētā noziedzība pēc būtības. Tur visur ir korupcija.

– Kas tad izdarīja tā, lai KNAB pārņem citu funkcijas, nevis pilda savas – apkaro parlamentāro, institucionālo korupciju?

– Tad mums jārunā par mūsu tiesību aizsardzības sistēmu kā tādu. Un tad neaizmirsīsim, ka KNAB var rosināt lietas, var kaut ko darīt, bet – lēmumus pieņem prokurors. Tad jāsāk nopietna kadru tīrīšana tur, jāsāk kadru

Turklāt daudzas lietas, ko izmeklē KNAB vai Ģenerālprokuratūra, man šķiet pasūtījuma lietas. Tāds viedoklis, lasot medijus, rodas. Aivara Lemberga lieta vismaz izskatās tīrākais pasūtījums. Andra Šķēles digitālās televīzijas lieta arī izskatās pēc pasūtījuma.

– Kas tas ir – institucionāla samaitātība, interešu cīņa, normāla Brauna kustība?

– Tā nav Brauna kustība. Atsevišķas mūsu tiesību aizsardzības iestādes nav neatkarīgas un pilda kādus ārzemnieku pasūtījumus. Tāpēc, apzināti vai neapzināti, personības tika izstumtas no politikas. Jo, tiklīdz pie varas nāks personības, mēs sāksim noteikt spēles noteikumus savā spēles laukumā. Ļoti daudzi to negrib. Bet, ja būtu pragmatiska pieeja, tad izrādītos, ka varam draudzēties gan ar Rietumiem, gan ar Austrumiem, un visiem tas ir izdevīgi.

– Kam izdevīga maza vāja valsts?

– Kamēr Krievijā visi līdz 2000. gadam staigāja pa pasauli ar izstieptu roku, visi bija gatavi sniegt tai palīdzīgu roku un dot kredītus uz neatdošanu. Tikko viņi sāka veidot savu politiku, savu ārpolitiku, tā uzreiz sākās bļaušana par diktatūru un tamlīdzīgi. Analoģiski arī pie mums. Personības nav vajadzīgas, un no tām mēģina atkratīties. Arī valstis, kuras izrāda personības pazīmes, nav vajadzīgas. Vajadzīga pelēkā masa. Balsojamā mašīna. Laikam palikšu vēsturē vienīgais, kurš savā laikā izsauca pie sevis ASV vēstnieku. Nevis skrēja uz vēstniecību.

– Biroja funkcijas neaptver nacionālo drošību. Kas vēl šai laukā jādara?

– Uzskatu, ka divas spēka ministrijas Latvijā ir par daudz. Mums uz vienu karavīru Aizsardzības ministrijā ir sešarpus ierēdņi.

– Kā tas sanāk?

– Sanāk. Tas atkarīgs no tā, kā skaitīt un ko pieskaitīt karavīriem. Var pieskaitīt visas grāmatvedes, kuras nez kāpēc nēsā uzplečus. Man nav nekas pretī, bet ikvienam, kurš nēsā uzplečus, ir jāatbilst karavīra statusam. Jāmāk šaut, skriet... Vienalga, vai viņš ģenerālis, admirālis vai grāmatvedis. Viņiem jāatbilst tām pašām pamatprasībām, kādas tiek izvirzītas divdesmitgadīgam puikam, kurš ir karavīrs. Tad varam runāt par kaujasspējīgu armiju. Mums ir apmēram 7000 ierēdņi uz 1000 karavīriem. Uzskatu, ka jāreorganizē Aizsardzības un Iekšlietu ministrija. Uz to bāzes jāveido jauna, teiksim, Nacionālās drošības ministrija. Armijai pietiktu ar miera uzturētājiem un piecām sešām specvienībām, kuras miera laikā pildītu arī policejiskas funkcijas. Lai nevis *opers*, kurš reizi gadā iet šaut ar pistoli, aizturētu bandītu, bet profesionāļi. Mums jāskatās, kā attīstās pasaule, kas ir galvenais draudu avots. Nevis – mums ir trīs tanki, no kuriem divi neiet, septiņi lielgabali, kuri nez kāpēc dislocēti Daugavpilī, bet šaušanas poligons, uz kuru tie jāved, ir Ādažos.

– Kas īsti ir nacionālās (!) drošības dienestu pienākums un statuss Latvijā? Apmierinām *NATO* vajadzības, ES priekšstatus. Zatlers izteicās, ka Latvija ir spiegu Meka....

– Interesants jautājums. Trīspadsmit operatīvās darbības subjekti, bet par nacionālo drošību neviens neatbild. Kopš 1994. gada novembra, kad kļuvu iekšlietu ministrs, uzskatu, ka Nacionālajai drošības padomei jāpāriet premjera kompetencē. Vai arī – mainām Satversmi. Ja uzskatām, ka prezidents ir izpildvaras pārstāvis, tad deleģējam viņam papildu funkcijas. Tagad Nacionālās drošības padomei ir padomdevēja funkcijas, lēmumi, kurus viņi pieņem, nav obligāti. Arī tiem, kas tur piedalās.

Bet – ir jābūt personai, no kuras pieprasīt atbildību. Var teikt, ka mums gan ir koordinācijas padome, bet nav koordinācijas un normālas informācijas apmaiņas. Dzirdu: mums labi, mums specdienesti savā starpā konkurē, būs patiesāka informācija. Stulbums. Par kādu patiesāku informāciju var runāt, ja to gatavo pieci neprofesionāļi? Ir vajadzīga šī vienvadība un kontrole. Tas ir ļoti loģiski, bet tas arī jāpiedāvā loģiski un saprotami, lai nerastos skandāls, kāds bija saistībā ar drošības likumiem.

Informācijas analīzes dienestu uzskatu par lieku nodokļu maksātāju naudas tērēšanu. Drošības policijas un SAB sadalīšana ir murgs. Finanšu policijas izveidošana pie Finanšu ministrijas arī ir murgs. Daudzas lietas ir murgainas. Nav šīs normālās centralizācijas. Pats galvenais – nav elementāras informācijas analīzes. Tāpēc visu laiku dabūjam pļaukas vai spļāvienus sejā. Kā ar to «spiegu skandālu», kas izrādījās čiks. Amerikā nez kāpēc nekautrējas arestēt Izraēlas spiegu, Izraēlā nekautrējas arestēt amerikāņu spiegus, lai arī viņi ir sabiedrotie uz mūžu. Mēs uzskatām, ka vienīgie spiegi, kādi te var būt, nāk no Krievijas. Te ir tā problēma, ka mums nav nacionālās drošības politikas normālā izpratnē. Mūsu politiķi nesaprot, ka mums var būt noslēpumi arī no saviem sabiedrotajiem. Bet, ja skrienam pie sabiedrotajiem un atskaitāmies par katru solīti, tad par kādu neatkarību var runāt?

Mēs te apceram ļoti šauru spektru. Nacionālā drošība ietver arī ekoloģiju, ekonomiku, robežapsardzi. Bet mums šim ietvaram nav sistēmas. Nekas nav kontrolējams. Visi neatkarīgi viens no otra. Ir ļoti labi, ka mums ir dalīta vara. Bet – valdībai ir jāatskaitās parlamentam un nevis otrādi. Arī ģenerālprokuroram, kuru ieceļ parlaments, jāatskaitās parlamentam. Bet, daudzi deputāti baidās – vai viņi ir stipendiātu sarakstā vai nav, tāpēc prokuroru nevar uzaicināt uz paklāja. Lai jautātu, piemēram, – kāpēc jums šī lieta ir vairāk politiska nekā kriminmāla? Bailīgie deputāti vispār aizmirst par savām tautas priekšstāvju funkcijām. Bet, kamēr mums ir bardaks, ne pie kā nenonāksim. Šo bardaku var lauzt personības, kurām ir izpratne par valsts drošību kā tādu.

– Un kādas ir izredzes to lauzt?

– Es negribu runāt par izredzēm. Situācija ir pietiekami dramatiska. Kamēr nenomainīsies politiskā elite, mums, atklāti sakot, nekas nespīd. Ja cilvēki pēc astoņpadsmit neatkarības gadiem turpinās balsot par tiem, kas viņus astoņpadsmit gadus ir čakarējuši, tad par kādām izmaiņām varam runāt. ■